

Hans - Ulrich Amberg, Grundsätze sozialistischer Finanzpolitik, Zürcher Dissertation, Verlag P.G. Keller Winterthur 1953, 89 S.

Zürich Üniversitesinde yapılan bir doktora tezi önce sosyalist siyasetle, sosyalist iktisat politikasının mahiyet ve hedeflerini tetkik ve tahlil gayesini gütmektedir. Bundan sonra eserin ikinci kısmında, gelir ve serveti redistribütif vergi yoluyla tevzin ve tesviye meselesiyle meşgul olunmaktadır. Üçüncü kısım «sosyalist siyasetin ön sırada gelen iktisadî hedeflerinin gerçekleştirilmesi hususunda maliye politikasının rol ve imkânları» meselesine tahsis edilmiş bulunmaktadır, nihayet hülâsa ve netice adını taşıyan dördüncü kısımda ise müellif bu sahadaki dünya görüşünü ifade ve beyan etmektedir.

Sosyalist maliye siyasetinin esas ve prensiplerini izaha matuf bu küçük deneme, şüphe yoktur ki, son derece faydalı ve kıymetlidir. Bununla beraber eserde ilk olarak göze çarpan noksan, neticeleri önceden tesbit ve tayin edilmiş bulunan bir dünya görüşünün ilmi münakaşalara temel olarak ele alınmış olmasıdır. Müellifin bu hareketi esasen, formülleştirdiği bazı fikirlerde de ifadesini bulmaktadır. Bilfarz müellif, vergi kaçakçılığının mütezayit vergi kademelerinde yükselme matuf bir temayül arz ettiği prensibinin şöyle bir mülâhaza ile bertaraf edilebileceğine inanmaktadır. Müellife göre, vergi kaçakçısı muhitte umumiyetle kurnaz ve kendi şuuruna sahip bir tüccar olarak âdetâ takdir ve hayranlıkla karşılandığı müddetçe, sosyalistler yukarıda bahis mevzuu ettiğimiz itiraza asla kulak asmayacaklardır (sahife 30).

Yahut müellif, müdahaleci sistemi, kapaıya kadar gelmiş olan tehlikelere karşı «serbest teşebbüs» ü kurduğu için yahut lüzum ve zaruret his edilince bu kabil teşebbüslere dirilme ve kalkınma imkânları hazırladığından dolayı bir taraftan selâmlarken, diğer taraftan sırf gelir ve geçimi dar olan zümre ve tabakalara faydalı olduğu için bu sistemle mücadeleye giriştiklerinden dolayı «liberaller» i şiddetle itham etmektedir (sahife 16).

Bir sosyalist hükümet tarafından ittihaz edilen tedbirler dahi, her şeyden evvel iktisadî maksat ve gayelere uygun olup olmadıklarına göre değil, fakat kendilerinin malik olmayıp daima başkalarının varlıklarını kıskanmak gibi saf ve çocukca bir noktai nazardan hareket eden seçmenlerin göziyle takdir bulmaktadır :

«Sosyalist bir rejime mütemayil bütün basit kimseler hal ve vakitleri yerinde olan zümrelerin bütün dünya nimetlerinden faydalandıklarını her gün bizzat müşahede etmekte, fakat doğrudan doğ-

ruya kendilerinin iktidara getirdikleri sosyalist hükümetler tarafından mütemadiyen müstakbel güzel günlerle avutulduklarını görerek artık bu kadar uzun zaman beklemeğe tahammülleri olmadığını söylemektedirler» (ahife 49).

Bundan dolayıdır ki, eseri mütalaa ederken hasıl olan intiba şudur ki, müellif mukni deliller yerine daha ziyade kendi kanaatlerini sosyal lâflara boğmak suretiyle okuyucularını telkine çalışmaktadır. Bütün travayın azimet noktasını — bizzat müellifin diliyle ifade etmek lâzımgelirse — şu ana fikir teşkil etmektedir : «Bir taraftan millî gelir ve servetin daha adil bir şekilde tevzi ve taksimi, diğer taraftan yüksek bir randımana dayanan daha mükemmel bir istihsâl nizamının vücade getirilmesi».

Söylemeğe lüzum yoktur ki, bu her iki hedef de sulh devirlerine has her nevi iktisat siyaseti için tabii ve hattâ zarurî olmak lâzımgelir. Fakat mevzuubahis iddialar ciddiye alındığı takdirde, bu hususda mevcut iktisadî imkânlar objektif, açık ve seçik bir izah yoluyla gözlerin önüne serilmesi icap ederdi. Kendiliğinden anlaşılacağı üzere, böyle bir araştırma, müellifin ileri sürdüğü fikirlere aykırı olarak, tam istihdamı ideal bir nizam olarak dikkate almak durumunda değildir. Çünkü böyle bir tetkiki yapan dahi, tam istihdamın prodüktif olduğu gibi, aksi istikamette yani gayri müstahsil bir şekilde de gerçekleştirilmesinin mümkün bulunduğunu nazardan uzak tutamaz. Keza, araştırmacı, insanların sosyalist bir iktisat sisteminde tabiatlarını değiştirip başkalaştıkları gibi ütöpik sosyalizmi karakterize eden nazariye ve faraziyeleri esas ittihaz etmek suretiyle deliller ileri süremez. Çünkü bir «sosyalist» nazariye dahi, diğer nazariyeler gibi, insanları oldukları gibi kabul etmek zorundadır.

Yukarıda işaret ettiğimiz bütün zaaflarına rağmen, mevzuubahis tez kıymetlidir ve bu kıymet sadece, serbest sosyalizmin maliye siyaseti karşısındaki açık ve sade bir şekilde telhis ve tasvir etmiş bulunmasında değildir.

Arndt (İstanbul)

**

Urs Schwarz, Die schweizerische Kriegsfinanzierung 1939-1945 und ihre Ausstrahlungen in der Nachkriegszeit.

Züricher Dissertation, Verlag P.G. Keller, Winterthur 1953, 149 S.

Zürih'de yapılmış olan ve İsviçre'de 1939 - 1495 yılları arasında harbin finansmanına ve bu finansmanın harp sonu devrindeki in'i-

kâslarına ait olan bu doktora tezi, Prof. Dr. W. Bickel'in idaresi altında meydana gelmiştir. Tezin birinci kısmı, 1913 yılından beri İsviçre Federal Cumhuriyetinin bil'umum harp ve askeri masraflarına tahsis edilmiştir. Okuyucular bu birinci kısımda gerçekten dikkate şayan müteaddit tablolar bulacaklardır.

Müellif eserinin ikinci kısmında, 1939-1945 yılları arasında İsviçre'de harbin finansmanına ait meseleler üzerinde durmuştur. Bu arada ve kadro dahilinde harp finansmanının enflasyonist tesirleriyle enflasyondan korunma, meseleleri esash bir şekilde araştırılmaktadır. Müellif bu münasebetle ve daha önce İsviçre'nin harp finansmanı programlarıyla buna dair ortaya atılan tezleri ele almağı da ihmal etmemiştir.

Tezin son kısmı, İsviçre harp borçlarının itfasına hasrolunmuştur. Bu kısımda ilkin, Birinci Cihan Harbinden sonra takip edilen itfa politikasından alınan dersler, daha sonra ise İkinci Cihan Harbini takip eden devre içinde borçların itfasına ait problemler ele alınmakta ve bütün bu meseleler plânlaştırılmış olan İsviçre Federal reformu ile alâka ve münasebet tesis edilmek suretiyle gözden geçirilmektedir. Önce şunu söyliyelim ki, eserde yer yer tâli meselelerin lüzumundan fazla ele alınmış bulunması ve o nisbette esas meselelerden inhiraf edilmiş olması bir nakisa olarak göze çarpmaktadır. Bunun haricinde meselelerin ilmî bir şekilde münakaşası, umumî bilgilerin kayıtsız ve şartsız İsviçre'ye ait hâdiselere tatbik edilemeyeceğı gibi bir görüşün eserde azimet noktası ittihaz edilmesi dolayısıyla, büyük bir ihmale maruz kalmış bulunmaktadır (sahife 33). Bu itibarla travayın hususiyet ve kıymetini esas itibariyle vakialara ait malzemeyi ihtiva etmesinde aramak lâzımdır. Filhakika harp finansmanına ait meselelerle meşgul olmak isteyenler için eser, münhasıran İsviçreyi alâkalandırmayan problemler bakımından dikkate değer bir manzara göstermektedir.

Arndt (İstanbul)

**

Riedle, Hermann, Hermann Heinrich Gossen 1810 - 1858. Ein Wegberierter der modernen ökonomischen Theorie, Verlag P.G. Keller, Winterthur 1953, IX, 137 s.

Bundan tam yüz yıl önce, 1854 senesinde **Hermann Heinrich Gossen** «Beşerî Münasebetler Kanunlarının İnkişafı» (Entwicklung der Gesetze des menschlichen Verkehrs) adlı eserini neşretmiştir. Uzun

seneler eser dikkati çekmemiş ve hattâ müellifin doktrin tarihine ait fikirlerinin ihtiva ettiği kıymet ve ehemmiyetin çoktanberi kabul ve tasdik edilmiş bulunmasına rağmen, bugün dahi Gossen umumiyetle iktisat ilminin bir az da dışında yer almış bir müellif telâkki edilmektedir. Gerçi bir çok iktisadî eserlerde müellifin adı geçen eseri me haz olarak yer almakta ise de, kitap pek az kimse tarafından okunmaktadır. İşte bundan dolayıdır ki, Gossen'in marjinal fayda nazariyesine uygun düşmiyen bir çok fikirlerinin, eskiden olduğu gibi bugün de meçhul kalmakta devam etmesine şaşmamak lâzımgelir.

Bunun için **Hermann Riedle**'nin, «Beşerî Münasebetler Kanunlarının İnkişafı» adlı eserin yüzüncü doğum yılını bir fırsat ve vesile ittihaz ederek «Gossen» i bütün ilmî şahsiyetiyle aydınlatması ve aynı zamanda müellifin fikirlerini şerh ve izah etmeği denemesi takdirle karşılanmak lâzımdır. Bunun kolay bir iş olmadığı muhakkaktır. Çünkü müşkilât sadece Gossen'in nev'i şahsına has fikirlerinin işlenmesinden ileri gelmemekte, fakat ayrıca müellifin neşriyattaki mevkii ve tahsisen marjinal fayda ekolünün çeşitli istikametleri karşısındaki durumun işlenmesindeki zorluklardan tevellüt etmektedir. Müellif bütün bu müşkülleri mümkün olan hudutlar dahilinde ve esas itibariyle yenebilmiştir. Maamafih izahların yer yer daha büyük bir fikrî canlılık göstermesi arzu edilirdi. Bahusus müellifin çok şayanı dikkat bir mahiyet göstermeğe başhyan münakaşalara ait izahları olduğu yerde bırakıp, başka meselelere geçivermesi karşısında zaman zaman esef etmemek imkânsızdır. Bununla beraber, bu kabil kusur ve noksanlar eserin kıymetini asla küçültmemektedir. Bu muvaffak eseri, Gossen'la yakından ve derinden alâkalanacak herkese hararetle tavsiye edebiliriz.

Arndt (İstanbul)